

Afektivní archeologie

O výstavě Pavly Scerankové

Kinetické objekty Pavly Scerankové vyzývají diváka k interakci, zároveň však odkazují k neklidným dětským vzpomínkám. Promyšlená forma a instalace slouží intimní genealogii a ohledávání stop vytěsněných emocí a obrazů.

JAN ZÁLEŠÁK

Před necelými třemi roky Pavla Sceranková v rámci výstavy *Hlavolam* v brněnské Galerii mladých vystavila sestavu objektů vycházejících z dětského hlavolamu, v němž se drobné „kostičky“ vkládají do tvarově odpovídajících otvorů. I když na první pohled objekty vyrobené ze sádkkartonu dětskou hračku v ničem nepřipomínaly, nabízely zkoumavějším divákům možnost dosáhnout podobného uspokojení, jaké zažívá malé dítě, když se mu podaří plastovou hvězdičku dostat tam, kam patří. V případě *Hlavolamu* do sebe sice jednotlivé části nezapadaly doslova, při určitém úhlu pohledu však menší předměty přesně vyplňovaly otvory vyřezané v největším objektu, tvořícím ústřední bod instalace. Rozmístění věcí v galerijním prostoru bylo možné vnímat jako citlivý odkaz směrem k instalacím klasického minimalismu; formální řešení pro změnu dobře zapadalo do dobové tendence materiálové chudosti odpovídající DIY estetice; na významové rovině se pak nenásilně otevíralo téma přiléhavosti či „zapadání do“ – otázky po schopnosti nacházet přiléhavá řešení problémů. Toto tázání mohl divák vztáhnout jak k autorce, tak i sám k sobě. Vrstevnatost, jakou nacházíme na této výstavě, je poznávacím znamením práce Pavly Scerankové.

Kinetické objekty

Napětí mezi de facto formalistickým zájmem o sochu jako autonomní objekt a performativním přístupem, v jehož rámci socha existuje spíše jako průsečík mezi záměry autorky a diváků, je pro Pavlu Scerankovou charakteristický. Vychází z něj mj. stále se rozrůstající série kinetických či mobilních objektů, které více či méně zjevně počítají s diváckou interakcí. V roce 2009, shodou okolností rovněž v Brně (v Galerii G99), představila Sceranková jeden z divácky nejvděčnějších výstupů této série, objekt nazvaný *Idem* (2009): z jedné strany otevřený kvádr, sevřený po stranách kruhovými deskami jako velká špulka, do kterého bylo možné vstoupit a projít/projet v něm galerii z jedné strany na druhou. *Idem* mohl divákům obeznámenějším s historií současného umění připomenout slavnou výstavu Roberta Morrisa *BodySpace-motionthings*, která zahrnovala objekty přímo zvoucí diváky k fyzické akci. V roce 1971 byla výstava v londýnské Tate Gallery zavřena po pouhých čtyřech dnech – nejen že některé z exponátů neunesly nápor diváckého zájmu, kontroverzi mezi konzervativnější částí obecnosti vyvolaly také ženy v krátkých sukních, odhalující při dovádění na vystavených objektech příliš mnoho. O nedávném vzestupu zájmu o diváckou participaci svědčí, že Morrisova výstava byla v květnu 2009 rekonstruována v Turbínové hale Tate Modern.

Na aktuální výstavě *Zelené album*, již se Pavla Sceranková představila teprve jako druhá v pořadí v nedávno otevřené brněnské Galerii OFF/FORMAT, jsou vystaveny dvě práce podobné těm, které jsem popisoval v předchozích odstavcích. Starší z nich, *Mixér* (2007), se vyznačuje dráždivou kombinací křehkosti a otevřené výzvy k interakci. Základem mechaniky tohoto objektu je deska upevněná na tyči zakleslé ve stojanu, kterou můžeme pomocí klíčky uvést do rotačního

pohybu. Z každé strany desky je upevněna konstrukce, která se během otáčení „automaticky“ skládá a opět rozkládá (při dostatečně rychlém točení, které ovšem hrozí destrukcí objektu jako celku, zůstávají obě konstrukce ve složeném, kvádrotvém tvaru). Uhlazenější a kompaktnější je *Kolotoč* (2009), připomínající pestrobarevný deštník zapíchnutý do pětiúhlého podstavce. Přesněji má *Kolotoč* (který si divák může skutečně roztočit) tvar pěticípé hvězdy, u níž je každý z cípů tvořen dvěma sololitovými deskami. Některé jsou hladké, jiné mají charakteristickou děrovanou úpravu a další jsou natřeny pestrými barvami.

Paměťová stopa

Opět se nám zde vrací motiv dětství, zmiňovaný v souvislosti s *Hlavolamem* – u *Zeleného alba* ovšem významově sjednocuje celou výstavu. Diváci, kteří na vernisáži zůstali o něco déle, se tak během komentované prohlídky mohli od autorky dozvědět, že *Mixér* vychází z děsivého dětského snu, ve kterém malou Pavlu unesl z dědečkovy zahrady cizí pán. Za křehkou konstrukcí a tísňivým pocitem, který zažíváme při roztočení klíčky *Mixéru*, tak můžeme hledat hrůzu z divokého skoku přes plot a nevratné mizení z důvěrně známého prostoru. Dětské reminiscence

doslova uvádějí do pohybu také animaci *Hříště* (2007/2012), starší práci, kterou Sceranková pro výstavu v OFF/FORMATu lehce upravila. Útržky vzpomínek, spojených často s pohledem z okna panelového bytu, běží jako pás titulků pod sérií obrázků stažených z internetu. Intimní paměť je oživena pomocí anonymní databáze, z níž jsou konkrétní fragmenty vybrány na základě klíčových slov, respektive tagů, podle kterých roboty vyhledávají požadované obrazy.

Obrazy rodinné historie

Zelené album zahrnuje také dvě zcela nové práce, v nichž Pavla Sceranková vzpomínky neobaluje do vizuálních metafor (objektů nebo animace), ale pracuje přímo s autentickým materiálem z rodinného archivu. Nepochybně tak reaguje na paradigma „archivního obratu“, silící v posledních letech nejen v českém umění. Jedním z jeho nejviditelnějších výstupů byla loňská instalace *Spící město* Dominika Langa v československém pavilonu na Benátském bienále. Jednalo se o poměrně radikální vyrovnávání s odkazem otce, v němž se velká historie (odkazy na šedesátá léta v českém umění, ale i na dobový společenský kontext) mísila s intimní rodinnou historií, manifestovanou sochařským dílem

Jiřího Langa. Sceranková pracuje s tématem rodinné paměti jemněji, nicméně i v jejím případě způsob „adjustace“ archivního materiálu v sobě zahrnuje více než formální řešení rozmístění artefaktů v prostoru. Především to platí pro diaprojekci fotografie, na níž otec, sochař Peter Sceranka, pózuje s malou dcerkou na ramenou. Výjev, který bychom bez váhání zařadili do každého rodinného fotoalba pod kategorií „volný čas strávený v rodinném kruhu“, je ve skutečnosti podkladem pro řešení figurativní plastiky, již chtěl Peter Sceranka diplomovat na VŠVU v Bratislavě. Tento zcizující prvek není akcentován slovně, ale instalačním řešením: diapozitiv je promítán skrze vyřezaný otvor do výklenku mimo prostor galerie.

Skutečnou „afektivní archeologii“ pak představuje pětiminutové video *Klatov* (2011). Jedná se o sestříhaný digitalizovaný materiál, který na malé vesnici Klatov nedaleko Košic natáčel v druhé polovině padesátých let autorčin dědeček. Výsledný film má neodolatelné kouzlo nostalgie, které ještě podporuje melancholický hudební doprovod Naomi Pinnock. Záběry rodiny, hrajících si dětí, včel a kvetoucích stromů jsou v samotném závěru videa vyváženy i obrazy „vnějšího světa“, mj. rozestavěného panelového sídliště. Zařazením těchto autentických materiálů z rodinného archivu otevírá Pavla Sceranková možnost nového vyznění starších objektů, které v jiných konstelacích k divákům promlouvaly především svými formálními kvalitami, respektive dispozicí k interaktivitě. Motivy spojené s pamětí, emocemi, strašidelnými nebo nenaplněnými sny, které za jiných okolností fungují spíše podprahově, v kontextu instalace v Galerii OFF/FORMAT vystupují do popředí a dávají nám připomenout, že mají v tvorbě Pavly Scerankové dlouhodobě zásadní místo.

Nová galerie

Rád bych ještě na závěr doplnil několik slov ke galerii, v níž je možné výstavu *Zelené album* do poloviny února navštívit. OFF/FORMAT zahájil činnost začátkem listopadu výstavou *Planterwald* Tomáše Barty. Už jména prvních dvou vystavujících a také těch, jejichž výstavy jsou pro tento rok plánovány (mj. Jakub Janovský, Matěj Smetana nebo Kateřina Šedá), napovídají, že půjde o projekt orientovaný na současné umění. K dispozici mají umělci nově rekonstruovaný galerijní prostor o ploše zhruba 80 metrů čtverečních, situovaný ve vnitrobloku v Gorkého ulici. Nejedná se tedy o žádnou off-space galerii (jak by mohl název napovídat), jednu z mnoha dalších výloh nebo vitrín, s nimiž se v posledních letech roztrhl pytel. Galerie OFF/FORMAT, vedená Magdou Gargulákovou, Petrem Kovářem a Ondřejem Navrátillem, představuje v našich podmínkách nepříliš častý formát nezávislé galerie, která se pro začátek opírá o soukromý kapitál a sponzorské dary. I vzhledem k nedávným škrtům, které se nutně promítnou přinejmenším do frekvence výstav současného umění v brněnských městských institucích, nelze než doufat, že se mladým galeristům podaří udržet úroveň nastavenou při rozjezdu galerie co nejdéle.

Autor je kritik a kurátor, vyučuje na Fakultě výtvarných umění VUT v Brně.

Pavla Sceranková: *Zelené album*. Galerie OFF/FORMAT, Brno, 12. 1. – 15. 2. 2012.

Pavla Sceranková: *Mixér*, 2007